

Staattisuutta ja muutoksen tuulia: Australian siirtolaisuuspolitiikka ja maailmankuvan muutos toisen maailmansodan jälkeen

Katri Tanni

Australia on ollut Suomen uutisissa kuluneen vuoden aikana pääasiassa kahdesta syystä: Australian joukkojen osallistuminen Irakin sotaan sekä Australian lammastin seilauttaminen merellä kenenkään haluamatta sitä. Kommentoimatta tai arvioimatta Irakin sodan merkitystä, Australian poliittisessa historiassa on kuitenkin muita tekijöitä, joiden merkitys varsinkin Australian lähialueilla ja kansainvälisessä politiikassa on huomattava toisen maailmansodan jälkeen. Se tosiasia, että Australia on siirtolaisten asuttama manner, on ollut leimaa-antavaa Australian kansainvälisessä kanssakäymisessä jo 1700-luvun lopulta lähtien. Edelleen Australian yhteiskunnassa ja siirtolaisuuspolitiikassa on nähtävissä jäänteitä 1800- ja 1900-luvun alun asenteista ja syrjivästä siirtolaisuuskäytännöstä. Näistä esi-

merkkejä ovat mm. pääministeri John Howardin takkuinen pakolaisuuspolitiikka käännytyksineen ja pakolaisten asutusleireineen, sekä 1990-luvun lopussa Australiassa mainetta niittänyt *One Nation* -puolue, joka vaati tiukkoja esteitä aasialaisten muutolle Australiaan.

Laaja manner, vähän väkeä

Toisen maailmansodan jälkeen Australiassa oli noin 7 miljoonaa asukasta, joista noin 99 % oli valkoihoisia ja noin 90 % brittilähtöisiä. Sodan jälkeen Australia yritti itsepintaisesti pitää kiinni kanssakäymisestään Euroopan maiden, etenkin Ison-Britannian, kanssa ja lähes sivuuttaen naapurimaan osansa Aasian. Tämä kehitys Australian siirtolaisuuspolitiikassa sekä ulkopoliitiikassa alkoi tuottaa ongelmia, ja nämä ongelmat tulivat ilmi etenkin Australian asenteellisen, jopa rasistisen siirtolaisuuspolitiikan kautta. Australian poliitikot, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, eivät 1950- ja 1960-luvuilla tunnustaneet geopolitiikan ja lähialueiden tärkeyttä. Aasian maat olivat konkreettisesti lähellä Australiaa, mutta ideologisesti perustalla Australian poliitikot halusivat pitkään katsoa yli Aasi-

an yrittäessään ulottaa vaikutusmahdollisuuksiaan Eurooppaan.

1950-luvun alussa Australia oli kuitenkin Yhdysvaltojen aloitteesta mukana solmimassa Colombo-suunnitelmaa, joka oli avunantosopimus Kaakkois-Aasian alueella. Yhdysvalloille sopimuksen tarkoitus oli turvata Aasian maiden taloudellista kehitystä ja varmistaa kommunismin patoamista; Australialle taas olisi hyötyä siitä, että Kaakkois-Aasian maat voisivat kehittyä itsenäisesti taloudellisen avun turvin, jolloin suuri siirtolaisuusaalto saataisiin pidettyä ai-soissa. Toinen merkittävä sopimus Australian ulkopoliittisessa kehityksessä oli SEATO, *South-East Asian Treaty Organization*, joka allekirjoitettiin 1954 Filippiineillä.¹ Sen päätarkoitus oli turvata rauha alueella, mutta pohjimmiltaan sopimuksen tarkoitus oli estää kommunismin leviäminen ja niin ikään toimia domino-teorian työkaluna kommunismin patoamisessa.

Australia yritti sodan jälkeen kylmän sodan kaudella ottaa asemansa yhtenä maana suurvaltapolitiikan keskellä mm. tekemillään kansainvälispoliittisilla sopimuksilla. Kuitenkin sillä oli omat intressit sopimusten solmimisen takana. Selvin intressi Australialle oli oma siirtolaisuuspolitiikka sekä sen

FM Katri Tanni opiskelee Australian National Universityssä ja Tampereen yliopistossa. Hän tekee väitöskirjaa, joka käsittelee Australian siirtolaisuuspolitiikkaa ja sen muuttumista toisen maailmansodan jälkeen. Hänen erityisalaansa kuuluvat Australian historia, siirtolaisuushistoria ja -politiikka sekä niiden ilmentämät asennemuutokset.

suunnan säilyttäminen muuttuvassa maailmassa. Australian brittiläinen perimä oli itsepintaisesti lähtökohtana poliittisessa toiminnassa, vaikka samaan aikaan Ison-Britannian merkitys Australialle poliittisesti ja taloudellisesti oli vähenevässä. Australian ulkopoliittisessa ilmapiirissä oli tapahtumassa suuri periaatteellinen muutos, mutta vanhakantaisesta ja turvallisesta käytännöstä pyrittiin edelleen pitämään kiinni.

Muuttumaton siirtolaisuusajattelu: Valkoinen Australia

Ulkopoliittisen piirin ja maailmankuvan staattisuudesta Australiasa kertoo Valkoinen Australia -politiikka, joka oli tunnettu käsite Australian ulkopuolellakin, varsinkin Aasiassa koko 1900-luvun ajan. Se ilmensi käytännön siirtolaisuustoimintaa, eikä Valkoisen Australian periaatteita esimerkiksi oltu kirjattu mihinkään lakiin. Jo 1800-luvun loppupuolella alkanut tavoite pohjautui pelolle aasialaisten, etenkin kiinalaisten, suuresta muutosta Australiaan ja halpatyövoiman tuottamisesta. Vielä 1950-luvulle saakka siirtolaisuusviranomaisten piti tarkistaa, että siirtolaiseksi hakevan alkuperä olisi vähintään 75 % eurooppalainen. Aasialaisia tai muita ei-eurooppalaisia oli kuitenkin jo Australiassa, mutta heidän kohtelunsa erosi eurooppalaisten kohtelusta. Ei-eurooppalaiset eivät esim. voineet saada Australian kansalaisuutta ennen vuotta 1957. Räikeänä esimerkkinä mainittakoon se, että kun oikeutta kansalaisuuteen laajennettiin, eurooppalaiset saattoivat saada kan-

salaisuuden 5 vuoden oleskelun jälkeen, mutta muille määräaika oli 15 vuotta. Toisin sanoen, siirtolaisten alkuperä oli ensinnäkin tärkeä pääsykriteeri Australiaan, ja toiseksi siirtolaisten eriarvoinen kohtelu ja käytännön toimet heitä kohtaan varmistivat Valkoisen Australian voimassaolon yhteiskunnassa 1970-luvulle saakka. Huomion arvoista on, että molemmat Australian pääpuolueet, Työväenpuolue sekä Liberaalipuolue, olivat sodan jälkeen alkaneen uuden siirtolaisuuspolitiikan takana ja molemmat puolustelivat politiikan suuntaa.

Australian asema Aasian maiden maailmankuvassa kyseenalaistettiin vähitellen 1950-luvulta lähtien. Ehkä tärkein kritiikkikanava olivat Aasiassa ilmestyvät lehdet, jotka käsitelivät Australiaa koskevissa artikkeleissaan lähes poikkeuksetta Valkoinen Australia -politiikka. Samaan aikaan Australian lähetystöt Aasian maissa joutuivat vastaamaan ko. politiikkaa koskeviin kysymyksiin 1950- ja 1960-luvuilla. Paineen alla ja pitkäaikaisen pääministeri Robert Menzies'n vetäytyttyä tehtävästään vuonna 1966 siirtolaisuuspolitiikassa tehtiin isoja periaatemuutoksia. Muun muassa perheiden yhdistäminen tuli mahdolliseksi kansallisuuteen katsomatta, ja periaatteessa kuka tahansa 'hyvin koulutettu ja Australialle hyödyllinen' muuttaja mistä tahansa maasta saattoi päästä Australiaan. Toisaalta siirtolaisuusviranomaiset saattoivat edelleen päättää muuttajan hyödyllisyyden, ja viimekädessä päätöksen teki siirtolaisuusministeri. Siirtolaisuuspolitiikan periaate muuttui, mutta käytännön muutokset laahasivat edelleen periaatteiden perässä.

Samaan aikaan myös Australiassa alettiin kyseenalaistaa siirtolaisten epätasa-arvoista kohtelua. Vaikutusvaltaisain painostusryhmä oli *Immigration Reform Movement*, joka syntyi Melbournen yliopistossa v. 1959 eri alojen akateemisten perustamana. Ryhmä mm. julkaisi toimintansa aikana kolme tutkimusteosta siirtolaisuuspolitiikasta, ja hallitus alkoi kutsua ryhmän jäseniä siirtolaisuuspoliittisiin keskusteluihin. Poliitikot perustelivat siirtolaisuuspolitiikan suuntaa sillä, että Australia oli välttynyt muiden siirtolaisuusmaiden rotumellakkaongelmilta pitämällä kiinni homogeenisuudestaan. Toisaalta poliitikot saattoivat vedota siihen, että aasialaisia pääsi maahan muun muassa väliaikaisesti tai opiskelijoiden vaihto-ohjelmilla Colombo-suunnitelman jäsenmaista. Ehkä tärkein puolustus siirtolaisuuskäytännölle oli se, että jokainen maa voi itsenäisesti päättää siirtolaisuuspolitiikastaan – toisin sanoen, australialaisten mukaan siirtolaisuuspolitiikka oli oleellinen osa maan sisäpolitiikkaa, ja tämän vuoksi kritiikki ulkomailta oli turhaa. Yksi sivujuoni Australian siirtolaisuuspolitiikassa edelliseen liittyen oli se, että maa tuki julkisesti Etelä-Afrikan rotusyrjintäpolitiikkaa vedoten juuri siihen, että kukin maa voi suvereenisti päättää väestöpolitiikastaan. Toisaalta Valkoinen Australia -politiikka pysyi maailmanpolitiikan aiheista sivussa, koska Etelä-Afrikalla oli kannettavanaan vielä räikeämpi rotusyrjintäkäytäntö.

Australian siirtolaisuuspolitiikka vaikeutti Australian suhteita Aasian maihin, ja etenkin Australialle tuottoisa kauppapolitiikka Japanin ja Kiinan kanssa alkoi 1960-

luvun lopulla olla liian tärkeä riskeerattavaksi kyseenalaisella siirtolaisuuskäytännöllä. Japanihan osti suuren osan Australian villasta ja Kiina puolestaan oli merkittävä viljan ostaja. Kauppapoliittisissa keskusteluissa Valkoinen Australia -politiikka alkoi olla liian raskas taakka kannettavaksi. Varsinkin, kun Australia karkotti aika ajoin ei-eurooppalaisia siirtolaisia ja siirtolaisiksi pyrkiviä suhteellisen kevyin perusteluin, ja nämä tapaukset toivat Australian asenteellisen politiikan yhä uudelleen ja uudelleen julkisuuteen. Poliittikan muutokset ennen vuotta 1966 näyttäytyivät vain hienosäätönä, eivät todellisina maineen puhdistajina. Niin ikään vaikutti maailmanpoliittinen paine Yhdysvaltojen ja Kanadan 'puhdistaa' tai uudistaessa siirtolaisuuspolitiikkaansa 1960-luvun puolivälissä. Australia ei voinut yksin seurata vanhaa toimintamallia. Vuonna 1966 pitkäaikainen pääministeri Robert Menzies vetäytyi politiikasta, ja Harold Holtin pääministerikauden alussa Australian asenteellinen politiikka koki suuren muutoksen: korkeasti koulutetut ei-eurooppalaiset saattoivat päästä Australiaan, ja perheiden yhdistäminen kansalaisuudesta riippumatta saattoi tapahtua.

1970-luvun lopulla Australia sai käännettyä negatiivisen julkisuuden positiiviseen valoon ottaessaan vastaan ns. venepakolaisia Vietnamista. Australia halusi osoittaa ottavansa kansainvälistä vastuuta humanitaarisessa työssä. Itse asiassa tärkeintä pakolaisten otolle olikin juuri Australian kuvan ja imagon muuttuminen, sen yrittäessä saavuttaa maailmanpolitiikassa isompaa ja näkyvämpää

roolia. Ilman humanitaarisia toimia ja vastuuta postmodernissa maailmassa ja kansainvälisessä politiikassa Australian roolin ei katsottu voivan uudistua. Itse asiassa Australian edellinen humanitaarinen panos kansainvälisessä kanssakäymisessä oli ollut osallistuminen Euroopan kodittomien asuttamiseen toisen maailmansodan jälkeen, joten maa oli onnistunut pysyttelemään kansainvälisen yhteisön passiivisena jäsenenä parikymmentä vuotta oman siirtolaisuuspolitiikkansa varjostamana.

Colombo-suunnitelma 1950-luvun alussa oli näennäisesti panostamista humanitaariseen työhön, mutta Colombo-suunnitelman merkitys Australialle oli itse asiassa hyvinkin itsekkeskeinen. Tavoitteenahan oli tyrehdyttää tulevaisuuden siirtolaisuusaalto Aasian maista jo ennen kuin se oli kunnolla alkanutkaan. Australia toimi ennalta ehkäisevästi – siirtolaisuuspolitiikkaa ja homogeenista Australiaa suojellakseen.

Vuonna 1972 Liberaalipuolueen hallitusvastuu muuttui kahdenkymmenen vuoden jälkeen Työväenpuolueelle edulliseksi, ja uusi pääministeri Gough Whitlam julisti monikulttuurisen Australian olevan päämääränä. Siirtolaisuusministeri Al Grassby halusi puheessaan haudata Valkoinen Australia -politiikan ja kaikki sen jäänteet. Periaatteellisesti tärkeä teko Työväenpuolueelta oli myös Kiinan Kansantasavallan hallituksen tunnustaminen legitimiiksi vuonna 1973. Galliganin, Robertsinkin sekä Trifilettin mukaan Työväenpuolue Gough Whitlamin johdolla 'löysi uudelleen Aasian'. (Galligan, Roberts, Trifiletti, 2001, p. 112). Jopa renessanssi-käsite sopisi kuvaa-

maan suhteiden uudelleen syntymistä.

Aasian tärkeys on otettu huomioon Australian politiikassa ja poliittisessa toiminnassa 1970-luvun alusta lähtien. Kuitenkin edelleen Australian Aasia-suhteissa on jännitteitä tai ratkomattomia asenteita, ainakin Australian suunnalta. Aasia nähdään edelleen janus-kasvoisena vaikuttajana Australian lähialueella, johon sisältyy mahdollisuuksia, mutta myös uhkakuvia. 1970-luvulta alkaen Australia alkoi ottaa maailmanpolitiikassa isoja askelia edellisten vuosikymmenten pidättyvyyteen verrattuna.

Australian siirtolaisuuspolitiikka toisen maailmansodan jälkeen on täynnä paradokseja. Suurin näistä on siinä, että julistaessaan siirtolaisuuspolitiikan kuuluvan sisäpolitiikan piiriin Australian poliittikot toivat sen julkiseen valoon. Itse asiassa jo Valkoinen Australia -vaatimus teki tämän työn. Se oli syrjivä päämäärä, joka kohdistui tiettyihin kansalaisuuksiin ja niitti negatiivista julkisuutta. Asenteellinen siirtolaisuuspolitiikka haittasi Australian geopolitiikan uutta asemaa, jota Australian poliittikot eivät suostuneet myöntämään tai näkemään kuin vasta 1970-luvun alusta lähtien.

Nykyään Australia on monen muun maan tavoin siirtänyt siirtolaisuuspainotuksen hyvin koulutetun työvoiman rekrytointiin, mutta suurin osa tulijoista on nykyään lyhytaikaisia muuttajia tai maassa oleskelihoita. Opiskelijoiden vaihto-ohjelmat ovat värittäneet Australian kasvoja 1950-luvulta lähtien ja kiihtyvällä tahdilla viime vuosina. Vuoteen 2001 mennessä Australian väestöpohja on

kuitenkin pääosin eurooppalaisperäinen: vain 10 % australialaista on perimältään ei-eurooppalaista alkuperää. Australian kaukainen asema ja sen harjoittama geopolitiikka on ollut Australialle monessa mielessä siunaus ja kirous: sijainti on taannut asenteellisen siirtolaisuuspolitiikan koskemattomuuden pitkään, mutta viime vuosikymmeninä talous on ottanut geopolitiikan määräävän aseman. Talous on asettanut rajat sille, keitä maahan otetaan, millaisen koulutuksen omaavia henkilöitä, minä ikäisiä ja kuinka paljon. Ikäkriteeri on Australiassa, niin kuin monessa muussakin hyvinvointivaltiossa nykyään painotuksena, sillä väestö ikääntyy ja sen uusiutuminen on vaarassa. Myös tulijamäärät ja saatavilla olevat halukkaat

siirtolaiset ovat määrällisesti vähentyneet huomattavasti toisen maailmansodan jälkeen, mikä asettaa huomattavat rajat siirtolaisten valikoinnille.

1990-luvulla Australiassa hallitusvastuussa ovat olleet molemmat pääpuolueet. Toisin kuin toisen maailmansodan jälkeen Työväenpuolueen ja Liberaalipuolueen välillä on isoja eroja siirtolaisuuspolitiikassa. Esimerkiksi vuodesta 1993 vuoteen 1996 vallassa ollut Työväenpuolue ja pääministeri Paul Keating tekivät isoja periaateratkaisuja painottaessaan Australian brittikeskeisyyden olevan nyt historiaa ja uuden suunnan avautuvan Aasiaan. 1996 valtaan astunut Liberaalipuolue on John Howardin johdolla julistanut realismia ja pragmatismia hallinnol-

lisessa ajattelussaan. Howard ja Liberaalipuolue ovatkin painottaaneet ulko- ja kauppapolitiikan linkittymistä Australian sisäpolitiikan suunnan kanssa. Kuitenkin Howardin ajan Australia on ottanut opikseen historian tapahtumista: Asia on ja tulee olemaan Australialle ehkä kaikkein tärkein maanosa.

Australian etääntyminen Eurooppa-keskeisyydestä ja Ison-Britannian vaikutuspiiristä toisen maailmansodan jälkeen kesti yli 20 vuotta. Ero kiteytyi siirtolaisuuspolitiikan avaamiseen ja humanitarisointiin 1970-luvun alussa. Siirtolaisuuspolitiikan uudistaminen oli Australialle välttämättömyys, ja sen pitkittäminen oli varmasti ainakin taloudellisesta näkökulmasta maalle virheratkaisu.

Viitteet

¹ Seato-sopimuksen allekirjoittajamaina olivat Yhdysvallat, Australia, Iso-Britannia, Uusi-Seelanti, Ranska, Pakistan, nykyinen Thaimaa ja Filippiinit.

Lähteet

Australian Civilization. Edited by Richard Nile. Melbourne, Oxford University Press. 1994.

Blainey, Geoffrey. The Tyranny of Distance. How Distance Shaped Australia's History. Pan Macmillan Australia Pty Ltd, 1966.

Brawley, Sean. The White Peril. Foreign Relations and Asian

Immigration to Australasia and North America 1919–78. UNSW Press, 1995.

Galligan, Brian; Roberts, Winsome; Trifiletti, Gabriella. Australians and Globalisation. The Experience of Two Centuries. University of Melbourne, Cambridge University Press, 2001.

Immigration: Control or Color bar? The Background to 'White Australia' and a proposal for change. The Immigration Reform Group, edited by Kenneth Rivett. Melbourne Up, 1962.

Legacies of White Australia. Race, Culture and Nation. Edited by

Lakisiri Jayasuriya, David Walker and Jan Gothard. University of Western Australia Press, 2003.

Levi, Werner. Australia's Outlook on Asia. Angus and Robertson, 1958.

Markus, Andrew. Australian Race Relations 1788–1993. Allen & Unwin, 1994.